

Euskalerrria edo Euskadi

“Berezko sorterri edo aberria da” (III)

ERROMATARREN EDESTI LABURRA.

Mundu onetan ezagutzen ziran jendekuntzak eta lurrak batzangotzeko asmoak, baleiteke ariñagokoa izatea, baiña Asirian Tigris ibaiarru edo sakanean⁽¹⁾, K.a. 4.500 urtetik asita Ninibe uri nagusi lez izana, I Sargonek orain 4.025-4.010eko urte inguruetan menperatu ebanetik izatea.

Dana dala, ortik asi zan norkeriaren menperatzailletasunezko jendekuntz zikin ori.

Geroago, Persen errege Ziro⁽²⁾ aundiak asita, I Dario⁽³⁾ ta I Jerjesek⁽⁴⁾ izan ziran Mundu onen eta orduko Europaren jendekuntza guztiak morroitasunean batzangotu gure ebenak. Eta jendekuntz⁽⁵⁾ aundi bien arteko alkar aurkeztea⁽⁶⁾ sortu zan.

Orduko Persak eta Griegoen jendekuntzak ekan-
duzko oituran, bata: menperatzaille gogoko oso osoan izan zalako; Eta bestea: azturazko giza bidean ekanduzko mailla aundira elduta, Askatasunezko Demokrazi aundi baten sinismenekoa izan zalako, begiz begiko aurkakoak⁽⁷⁾ izan ziran.

Eta Greziatarren Demokraziari ezker, or geratu ziran leenengo aldiz Medikaseko guda ospetsuekin, Europa faziztak menperatzeko euki eben asmakuntzak.

Baiña, Etruskoak Italiako lurraldeetan Arno ta Tiber ibai bitartean kokatuta egon ziranak, espartar guda antolamenduan erromatarrak sortu ebezan, eta oraingoan Europaren barnetik asten dira menperatzailletasunezko larri aldiak barriztuta.

Erromatarrak len zentzuz ondo bideratuta egon ziralakoan euren ustez, emen asmatu ebezan benetan, gaur oraindiño norkerizko eritzian dagozan zorigaiztoko batzangotasun gogo orreik, Munduko errigizarte guztiak, fazizta antolamendu barri onen mendean ondo zuzenduta egon gindezan.

Guda antolamendu ondoren, Latiña be sortu eben, norkeri orren mende batzangotuta izkuntz bakar orregaz bizi gindezan, gure gaurko egunerarte.

Erromatarrak, gudalari edo borrokalari aundiak izan ba ziran be, sekula ez ziran izan erri bat eskolatzeko gai.

Eta ibili ziran lurraldeetatik ikutu eben guztia batzangotu baiño, erriarrak auzotasunean euki eben elkartasunezko⁽⁸⁾ batasunetik asita, milla zati geiagotan banandu ebezan⁽⁹⁾, izkuntz ta senitasunean.

Geiago, K.a. 240garren urte inguruan norkeri bidez, euren maldaberazko arazoak asi ziranetik.

(1) Ibai arru edo sakana = foz, barranca, desfiladero, valle, o, cuenca del rio. (2) K.a. 560-529. (3) K.a. 521-486. (4) 519-465. (5) Jendekuntz = civilización. (6) Alkar aurkeztea = confrontación. (7) Begiz begikoak = diametralmente opuestos. (8) Elkartasuna = confederación, hermandad. (9) Alemania, Farntzia ta erdi ugarte onetan (peninsula iberica), izkuntza ta erri-maillan sortu zan antzera.

Denbora onetan, erromatar erritaren be maillako sendi aberats batzuk, beste erritarrak jaurkintzatik bastartzeko eta euren diru zaletasunak gaintzeko, erri gurasoen⁽¹⁾ sendiakaz alkartu ziran.

Alkartasun orren ostean jaurkintasunezko lege guztiak euren eskuetan egonda, batzuen aberastasuna, andi mandikeria, apainkeria ta kirkilleriak⁽²⁾ goraldu ziran ezin beste, eta kaizartza sortu ebenean, berau goraldu eben euki ebazan sasi jainkoen maillara.

Eta sasi legeekin berezko baserritarren antolakuntza ezereztu ondoren, menpetasunezko joputasun antolakuntzan⁽³⁾, lur zabaleko etxagun aundiak agertu ziran.

Euren arbasoak goi maillako jakintzan lortu ebezan ekanduzko oiturak ortik aurrera, neurri aundienean galduta.

Jesus gurutzatu ebenetik, Kristau ekanduzko erlijio indartsu ta guztiz ederra be sortu ta zabaldu zan, baiña dana alperrik, norkerizko eritzi zikin orren mendean geratu zan eta.

I Konstantino erromatarren kaizerrak ikusita, eurak maldabera aundienean sartuta egon zirala, eta kristautasunaren sinismena orduko errigizarteetan indartsu ta zabalkuntz aundia artzen egoala oartz, beragaz bat egin gura eben, eurak orduan jaurkintzaren buruz euki ebezan zentzuak indartu eta irudizko eran, berritzeko naian.

K.o. 311n ta 313an Kristautasuna legeztu ta euren jaiak ospatzeko baimen guztiak emonda, I Silbestre Aita santuagaz alkartu zan, euki ebezan batzangotzeko asmakuntza orreik, bion artean lortzeko.

K.o. 325ean I Konstatino I Silbestre aita Santuagaz batera, Nizeako Eleiz batzar nagusia batzeko agindu eben, eta erromatar goitik berako araudian Kristautasunaren katolikotasuna sortu ta alderdiketatu ebenean, munduan norkeriz egin dan lapurkeri aundiena egin zan, erromatar kaizertza eta dogmaren arauz Aita Santuaren uts ezintasuna, mendeko eritziak bear dauzan osagarritzko siniskai legeakaz ezarri ebelako, Jainkoak bereztuta ezarri Ebazan Lege guztiaren aurka.

Ortik aurrera, munduko errigizarteak kontrolpean batzangotzeko kaizar eta Aita Santuaren mende, bizitzeko bear doguzan on guztiaren kontrola dabe, gaur sortzen dan lez.

Eta ziñezkintza edo dogmatika bidez olan egin ebenetik, munduko norkeriaren merkantil edo diru zalekeriaren fazizmoari, ate guztiak zabaldu eutsezan, dogmaren arauz munduko gizartearen jakintsu geienak norkerira bideratuz, Jesusek emon euskuzan bereztasunaren buruz aolku guztien gaiñetik.

Orregaitik ez gara arritu bear gaurko merkantilismo eta diruaren sasijainkotasunagaz, munduko errigizarte guztia mendeko asmakizun orren kon-

(1) Erri gurasoen = patricios. (2) Kirkilleriak = fastuosidad, suntuosidad, lujo excesivo. (3) Joputasun antolakuntzan = organizaciòn de esclavismo. (4) Arpel-arri edo Arri-zapaltzeko gailluakin = apisonadora.

trolopean eukiaz, eurak jabetu ziralako tresneri guzti orrekin, eta eurekin arpel arri edo arri-zapaltzeko gailluakin⁽⁴⁾ izan balitz bezela, gudu indarraren bidez, beti etorri dira Jainkoaren berezko legeak eta gizaren eskubideak zapaltzen, munduko gizon/emakume geienak bizitza onen samintasunezko aldi gogorrenera bideratuta, batzuk sasijainko lez iraun egien.

Edestian zear, Jainkoak ipinitako legearen aurka egin diran borroka nagusi bakoitzaren ostean eta ikusita zelako sarraski edo odoljariozko triskantzak egin ziran damu, agintarien

“baitak” zuritu edo garbitu naian, beti artu dira zentzunezko erabagi gogorrek gizartearen zor eskubideari begira.

Antza baiña, danak itxurazkoak izaten dira, urren-go egunean osteria itzultzen diralako norkeriaren lapurrezko bide zikiñ orreitar.

Eta guztiz arrigarria dana, ortik aurrera egiten daben guztia “Askatasunaren” izenean egiten dabela da.

Baiña, nundik nora askatasuna ta menpea guztiz aurkakoak izan da, batera eroan ?.

Almen ori, Jainkoaren almena da bakarrik. Berak bereztutako gai onetara, zor eskubidearen ordezkaritzazko eragille lez bialtzen gaituelako.

Zelan nastatu Bere agindua, guk neurtuta daukaguzan almenakin ?. Gure ekintza bizitz onetan uste dot, beste gauza baterako dauela antolatuta.

Jainkoari begira, nire bizitzako gazte denboratik ona, beti entzun dot mundu onetan “pekatua” dala gauzarik txar edo okerrenera, eta damu ori zuritu naian, edo ta nabarkeriz danak ikusi egien, ukabillagaz bularra jotzen dogu.

Baiña Jainkoaren beldurrik ote dogu ?. Antza, zeozer oker dago sermoigintza edo irakas aldi orreitan.

Jesusek, farisaukeriaren aurka borrokatu eban Bere indar guztiegaz. Gaur, eta andik ona, norekin gagoz?.

Dana dala, 410ean Erroma saskildu ondoren, I Alarikogaz asita, godoak sartzen dira erromako kaizargotzaren jokoan, eta onekin katolikotasunaren eritziak sendotu ta aurrera egin eben, Erromako eleizari emon jakozan aolkularitzaren orokorrezko agintaritzagaz.

(10) Erri-alda = emigración, o, exodo de un pueblo. Alderrai = nómada, (1) Piktoak euskaldunak ziran.

GODOEN EDESTI LABURRA.

Godoak artu eben Erromatarren ordezkotza, Europa kaizargo orreitan sendotzeko.

Oneik baiña, naita iru mendeko aundikerian ibili, ez eben euki denborarik Europa kaizargo mendean batzango baten ezartzeko, Mauritarrek jendekuntz aundikoak eta indartsuak, laster jabetu ziralako erdi ugarte⁽¹⁾ onegaz.

Euskalerruari begira, Godoen agintaritzza lortzen eben errege guztiak “ET DOMUIT BASKONES” esan bearrean agertzen ziran, eta ortik egira, emendik eguzkira baiño alde geiago dago.

Eta aldarte orren bitartean emon jakon arnas apur bat Europari, erriak oiturazko legean, jaurkintzazko antolakuntzak al eben askatasunezko eritzi onenean ezartzeko.

Naita, katolikotasunaren alderdikerizko asmo eritziarekin, ostera itzuli kaizargotzaren batzangotazunezko bide zikiñera, ikusiko dogun lez.

Godoak, Europa zuzendu edo jaurkitzeko, ostrogodo ta bisigodoaren izen bigaz banandu ziran, euren

menperatasuna lortuta gero, kaizarrezko batzango baten ezartzeko.

Orregaitik, Godoetatik asita artu bear dogu, leen menperatzalleen askakizunezko ari ori, Mundu, Europa eta batez be ikusi daigun, Euskalerraren Askatasunezko Demokrazia, zelan joan dan murrizten gaurko egunerarte, eta gaur be zelango nasteeekin dabiz alegintzen Demokrazizko aztarnak aienatu daitezcan, euren sasijaintotasuna jarraituaz.

IIn Alarikogaz⁽¹⁾ asiko gara, jakin daigun zelan 506an argitaratu eban Mendebaleko bisigodo guzti-entzat, Romana Bisigotorun legearen laburpena⁽²⁾.

Amalarikok⁽³⁾ bere erregetzaren 531ko Orrillan, Toledoko IIn Eleiz Batzar nagusia bete eban.

Emendik aurrera emon jakon Toledoko kaizartzari, gaur oraindiño PPko Kospedalek euren gazteari esaten dautsen “Toledo imperial” edo ta “el imperio de Toledo por su destino en lo Universal”.

Jainkoaren agindua ote da baimen ori ?. Aita Santi ta Martin Olazarrek: “gordinkerri bortitza” esaten eutsen askakizun orreri.

(1) Erdi ugarte = península.

(1) 484-507. (2) brebiario de Anniano, o código de la lex Romana Visigotorum. (3) 511-531.

Justinianok⁽⁴⁾ 553an Bijilio Aita Santuagaz batera, Konstantinoplako II In Eleiz Batzar Nagusia bete eban eta Mendebal eta Ekialdeko kaizartza 527-565 urte bitartean eskuratu ba eban be, bere bizi denbora be ez eban iraun. Baiña betiko lortu eban garaipena, erromatarren legeak bildumatutea zan, gaurko menperatzaillezko legeak, bere oiñarrien gainean eraikita dagozelako.

Batera 551-567n urte bitartean, Atanajildo zan bisigodoen errege, eta Justiniano ekialdeko kaizarren laguntzagaz, Ajila bota eben erregetzatik, beren jaurkintza Toledon ezarrira.

Eta Justinianorekin egin eban bakezko itzarmenagaz, Betikako lurralde zati bat Bizanzioren agindupean itzita, or jaio zan “Spaniako izena” Bizanzioren mende.

Bisigodoen urrengo errege Leobijildo Arrianoa⁽⁵⁾, bere seme Ermenejildo katolikoa il ebanetik izan zan konturatu zana, Konstantinok 325an Nizeako Eleiz Batzar nagusian egin eban antzera, katolikotasunezko erlijio barik, gatz zala euren asmakuntzak bideratzea eta bere seme I Rekarredo limurtu edo eskuratu eban aldakuntza ori egin egian.

Rekarredok 587an Arrianismoa alboratuta, 589an Toledoko III In Eleiz Batzar Nagusia bere agindupean batu eban, eta ortxe emoten jako ostera asiera mundu au errege ta katolikoek ekandu bakarrean batzangotzeko, erromatarrak euki ebezan leen asmakuntzak iraun egiezan.

Iruñako gotzaiña be birriten aipatzenda Toledoko batzar erreitan eta leenengoa, emen izan zan.

Oinkada aundi bat emonda, Ejikaren⁽⁶⁾ erregetzara eltzen gara, onen agiduan XVn, XVI n eta XVII n Eleiz Batzar Nagusiak bete ziralako.

Bitizaren⁽⁷⁾ ostean, Rodrigo⁽⁸⁾ jauna izango zan urrengo errege, Bitizaren seme Akilari⁽⁹⁾, beren seme eta aditsu⁽¹⁰⁾ batzuen laguntzarekin alkartuta, bera Akila baiño geiago zalakoan, erregetza lapurtu eutsolako, eta anai arteko guda sortu ondoren, Mauritarren sarrera erreztu ebala diño batzuk.

Edestiko arauz baiña: “Erregeak, Zeutako gobernari edo guda jaurleri Julian kondearen alaba Florinda⁽¹¹⁾ bortxatu egin ebalako”, onek gaztelua Mauritarren eskuetan itxi ebala diño, gero Bitizaren semeakin batera Mauritarrai lagunduta erdi ugarte oneitan sartu zitezen.

Dana dala, 711n Uztaillaren 19an Tariken Mauritar indarrak Guadaletoko ibai inguruan, Rodrigo jaunaren godo gudalozteak ezereztu ebezan.

Gaurko edestilari batzuk esaten dabe, Barbateko ibai inguruan egin zala borroka ori, eta kondairak Guadaletoko ibai inguruan.

Kadizeko lurraldean dagoz biak, leenengoa auntzen mendietatik jaio eta beren urak Atlant itsasora botaten dabezanak, eta bigarrena Mugako Jerezen⁽¹⁾ ondotik joaten dana eta beren urak Kadizeko ur golkoan botaten dabena.

Ez ziran ezereztu, Konstantino (325) ta Rekarredok (589), Nizean sortu ta Toledotik katoliko aolkularitzan bideratu ebazan Godo Lege Bilduma orreik, 711n Pelayo jaunak (?), Erromatarren Godo sasilegedi “REX GRATIA DEI” guzti orreikaz Asturiasen kokatu zalako. Eta mauritarrai Kobadongako guda irabazi ondoren, ta menperatzailletasunaren kaizertza orregaz jabetuz, 718ko urtetik aurrera, jarraitasunean ipini ebalako.

Pelayo, 737ko urtean il zan eta urrengo errege, bere suin I Alfonso katolikua izanda, or asten da ostera be katolikotasunezko menperatzaille ari ori indarra artzen.

Frantzia eta Espainak ortik aurrera, eleiztar katolikuaren aolku aginduan bideratuta euki ebezan aldiko erregeak, ez eben iñungo errukirik euki, Jaungoikoak Bereztutako Legearen aurka, berezko ta sinismen aundiko kristau erri zintzoak sarraskitzen, naita errien iltzailleak⁽²⁾ izan.

Kristautasunaren ekandua eta katolikotasunarena, nundik elkartu leikez ?.

Nik uste dot, txinpartak ateraten dabezela, edestian eta gaur sortzen dan lez.

Gure ARIMAK ez dira gizatzen mundu onetara morroi izateko, Nor izateko baizik.

Eta egunen baten danok batzangotzen bagara, danon borondatezko sinisteak ulermen batera elduta alan eskatzen daualako izango da.

OARKUNTZA.

Erromatarrak eta Godoak, berezko izkuntzatan eta erriekin egin ebazan naaspillatuzko triskantzatan ostetik, orain sartzen gara gure edestiaren aldi barrira, ikusi daigun zelan ez zan okerreko asmakuntzarik alderatu eta gitxiago erabagi zuzenik artu, gero ta gudu indar geiagorekin gagozan laterrietan menderatu arte.

Atutxatar Paul

Zornotzan 2.011n Urtarrillaren 31n.

(4) 483-565 urte bitartean bizi zan. (5) 568-586. (6) 687-701. (7) 701-709. (8) ?- 711. (9) Bitizaren beste seme batzukin ?). (10) nobles. (11) la Caba. — (1) Jerez de la Frontera. (2) Erri-iltzailleak = genocidas.